

23. Josiah Strong (1847-1926), congregationalistisch predikant, en na de publicatie van *Our Country* actief op sociaal terrein.

24. Bavinck liet hier ruimte open voor een getal, maar deze bleef in het manuscript ongevuld. De eerste druk van *Our Country* is uit 1885; de editie waar Bavinck naar verwees is uit 1891.

25. Ch. Boissevain, *Van 't noorden naar 't zuiden. Schetsen en indrukken van de Vereenigde Staten van Noord-Amerika*, deel I, Haarlem, 1881, 113: 'Gisteren had ik na den eten een gesprek met een vader van vele zonen. De jongens gingen op ongedwongene, eenigszins ongeganeerde wijze met hem om. Ze waren niet brutaal, volstrekt niet; maar jongens van 12 tot 14 jaar behandelen hun vader als waren ze academie-vrienden die met hem gestudeerd hadden. De vader was wellicht een weinig beleefder jegens de jongens, dan zij jegens hem, 'doch dat komt van mijn meerdere beschaving en ervaring', zeide hij lachend.'

26. Josiah Strong, *Our Country*, bezorgd door Jurgen Herbst, Cambridge, 1963, 103: 'There is little reverence, and therefore little authority, in many American homes, except that which is exercised by children over their parents.'

27. Dit woord is onleesbaar.

met blanke kleur, donkerbruin haar, donkere oogen en wenkbrauwen maken ze, in tegenstelling met de mannen, eene uitnemende figuur. Ze doen ook /19/ niet veel. Van huishouden hebben ze dikwerf geen verstand. Opvoeden is haar werk niet. De schrijver²³ van *Our Country*, 2e editie, pag. (...) ²⁴ (Boissevain I, 113²⁵) zegt: in een Amerikaansch gezin ontbreekt alle gezag, behalve dikwerf dat van de kinderen over de ouders.²⁶ De Amerikaansche kinderen kenmerken zich dikwerf door een vrijheid die van brutaliteit weinig verschilt. Zoo kunnen de dames leven voor haar lichaam of voor haar ziel, voor genootschappen en vereenigingen waarvan ze gaarne leden zijn. Te meer houden ze hiervan, omdat de Amerikaansche dienstboden een kwaden naam hebben. Deze zijn niet alleen als dames gekleed, maar willen zoo ook behandeld zijn. Een hoog loon, goed eten, veel uitgaan en weinig werk zijn de eischen door haar gesteld. Vele families eten dan ook in restauraties of laten zich door deze bedienen.

5. Want, hoezeer ook arbeidend, de Amerikaan is niet onverschillig voor spijs en drank. Driemaal eet hij, maar dan goed en meer dan goed. En de geringste man kan er goed leven. De dagelijksche en gewone levensmiddelen zijn er goed en goedkoop. Vleesch, melk, eieren, koek in allerlei vorm is er onder ieders bereik. Alle emigranten, die hier met hard werken armoe leden, /20/ hebben het daar volop. Wijn (bier) en sterke drank wordt in 't westen in fatsoenlijke kringen heel niet gebruikt, er kleeft iets laags aan. Maar des te meer wordt er gesnoept. Driemaal daags warm eten. Elke maaltijd bestaat uit vleesch, groente, aardappelen, vele soorten van vruchten en uit allerlei, soms 6 of 7 soorten van taart (cakes, pies). Koffie, thee, chocolade, en vele soorten van verkoelende dranken. De wonderlijkste winkels in Amerika zijn de drugstores, de apothekerijen, waar niet alleen geneesmiddelen, maar sigaren, suikergoed, candy, pastijen, sodawater, icecream, vanilleijs, enzovoort, enzovoort zijn daar te bekomen. Daar in te gaan is fatsoenlijk. Maar een saloon is gebrandmerkt. De saloons zijn dan ook gemedend. 't Zijn geen herbergen, waar men meteen rusten kan. 't Zijn toonbanken, men kan er alleen staan, drinken en heengaan. Heel het idee van buurten, gezellig zitten, is er onbekend. Even voor de toonbank op een (kantoor) stoeltje maar dan voort!

6. Het sociale leven mist er dan ook die gezelligheid, die we hier bezitten. Velen, daar komende, betreuren dat ontzachlijk verlies. (Vrouwen echter vinden zich er beter thuis dan mannen. De mannen op de (...) ²⁷ klaagden. De vrouwen hadden meer geld te verdoen, en vonden 't gezellig) /21/ Werken, eten, slapen – daarin gaat het leven op. Voor gezellige omgang en gesprek blijft geen tijd over. De rijke